

Kennis in de verdrukking

Met Paul Crutzen is het aantal Nederlandse Nobelprijzen met een zodanige sprong gestegen dat Nederland weer bij de Grote 7 hoort. Een hart onder de riem voor minister Ritzen, die zo broodnodig op zoek is naar maatschappelijke en politieke steun voor fundamenteel onderzoek. Jammer genoeg blijkt Crutzen zijn hele wetenschappelijke carrière in het buitenland te hebben opgebouwd en, als klap op de vuurpijl is hij voornamelijk een toegepast onderzoeker en zelf uitermate verrast met de behaalde prijs; bepaald niet het profiel van een door KNAW gelauwerde fundamentele onderzoeker.

Op dit ogenblik wordt de wetenschappelijke wereld wereldwijd geconfronteerd met een politieke vertrouwenscrisis. Met de val van de Berlijnse muur is in de landen van het voormalige Oostblok de vraag naar de diensten van de vele militaire en civiele onderzoekslaboratoria praktisch verdwenen. Ook in westerse landen worden meer en meer vraagtekens gezet bij het nut van wetenschappelijk onderzoek en de efficiëntie waarmee het wordt uitgevoerd. Met het einde van de koude oorlog is het politieke draagvlak voor ondersteuning van het wetenschappelijk onderzoek dat dikwijls gebaseerd was op defensie of nationale prestige overwegingen, als het ware gesmolten. Ook het wetenschappelijk onderzoek moet de tering naar de nering zetten en bezuinigen.

Deze uit de politiek voortkomende bezuinigingsoperatie, die met name in de VS grote vormen lijkt aan te nemen¹, steekt schril af tegen de toenemende erkenning binnen de economische wetenschap van het belang van wetenschappelijk onderzoek. De uitgebreide empirische literatuur rond de hoge 'social rate of return' van fundamenteel onderzoek² vindt nu ook zijn erkenning in de moderne groeitheorie, met de nadruk op het belang van de positieve externe effecten gekoppeld aan niet toe-eigenbare 'blueprints' van nieuwe kennis. Naarmate deze literatuur meer erkenning krijgt, is het natuurlijk paradoxaal dat juist in de wetenschappelijk meest ontwikkelde landen het economische nut van wetenschappelijk onderzoek zo sterk ter discussie wordt gesteld.

In Nederland is men gelukkig tot op heden ontsnapt aan de meer politieke vraagstelling rond het onmiddellijke nut van wetenschappelijk onderzoek. Niettemin is het te verwachten dat ook hier de wel zeer lange terugverdientijd en de onduidelijkheid rond de nationale voordelen van het fundamentele wetenschappelijk onderzoek, politiek steeds moeilijker te verdedigen zullen zijn. Daar komt nog bij dat door de verminderende spaarneiging van een ouder wordende bevolking in de volgende eeuw, gecombineerd met de verwachte wereldwijde kapitaalschaarste, de overheidsfinanciering voor wetenschappelijk onderzoek hoe dan ook onder druk zal komen te staan.

Het is dan ook tijd een discussie op gang te brengen rond de financiering van wetenschappelijk onderzoek vanuit een langere-termijnperspectief dan een jaarlijks terugkerende overheidsbijdrage. Wat ik zou willen bepleiten is de vorming van kapitaalfondsen voor toekomstige rente-financiering van wetenschappelijk onderzoek, zowel voor de universiteiten als voor de grote en kleine publieke onderzoekcentra. Een toepassing van de principes die ook aan de basis lagen van de financiering van de oude Britse 'colleges'. De hoge inflatie tijdens de jaren zeventig heeft deze financiering zwaar onder druk gezet, vandaag echter, met de hoge reële intrestvoeten, is financiering met rente uit 'onderzoekpensioenfondsen' wel degelijk een haalbaar beleid. De ontwikkeling van zo'n financieringsvorm vraagt natuurlijk tijd, veel tijd. Juist daarom is het belangrijk dat de discussie nu reeds op gang komt zodat een haalbaar beleid kan worden ontwikkeld dat in de komende dertig jaar de basis legt voor de lange termijn basisfinanciering van het wetenschappelijk onderzoek. Al het andere meer toepassings- en korte-termijngericht onderzoek kan verder worden ontwikkeld op basis van korte-termijnfinanciering vanuit overheid en bedrijfsleven. Het nut van dit onderzoek zal zich immers vrij duidelijk vertalen in rendement op korte termijn met een veel intensievere interactie met de private sector.

L. Soete

1. De *Omnibus Civilian Science Authorisation Act* (HR 2405) van het Science Committee van het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden houdt een vermindering in van de door de regering-Clinton aangevraagde overheidsbestedingen voor civiele wetenschap en technologie in het begrotingsjaar 1996 van \$ 3 mrd. op een totaal van \$ 25 mrd. Voor 2002 wanneer de begroting in evenwicht moet zijn, wil het Huis de totale R&D-overheidsuitgaven teruggebracht hebben met een derde. Op 26 oktober werd HR 2405 aangenomen.

2. Zie E. Mansfield, *Academic research underlying industrial innovations: sources, characteristics and financing*, *Review of Economics and Statistics*, 1995, blz. 55-62.